

MEĐUNARODNI ODNOSI

ANDRIJA BOGNAR

UTJECAJ STANOVNIŠTVA NA POLITIČKO-GEOGRAFSKI RAZVOJ I OSOBINE KINE

DEMOGRAFSKI RAZVOJ KINE

Stanovništvo Kine predstavlja najveću populacijsku masu svijeta. Impresionantan broj od 800—850 milijuna stanovnika ističe se obično u prvi plan kada se govori o toj azijskoj zemlji. Broj je, međutim, varav pojam ukoliko se istodobno ne sagledaju i kvalitativne osobine demografske mase koju on obilježava. Upravo stoga, zadatak je ovog rada da da uvid u osnovne odlike stanovništva, njegov razvoj i utjecaje stanovništva na političko-geografska obilježja Kine.

1. Razvoj naseljenosti do prvih popisa stanovništva.

Kontinuirana naseljenosti Kineskog prostora može se pratiti već od mlađeg pleistocena, tj. doba paleolita, pa do sada¹. Kineska nacija već se relativno vrlo rano (u neolitu), zahvaljujući višoj civilizacijskoj razini, počela širiti iz bazena srednjeg i donjeg toka rijeke Hoang i u ostale dijelove prave Kine. Najvažniji faktor u ekspanziji kineskog etnikuma bila su teritorijalna osvajanja, istodobno praćena i kolonizacijom novoosvojenih krajeva. Asimilacija širih nekineskih slojeva stanovništva išla je sporo i tražila je relativno duže razdoblje. Odnosi se to osobito na prostor današnje južne i jugozapadne prave Kine, gdje su starosjedioci dijelomično i do danas zadržali svoj jezik i kulturu povlačeći se u nepristupačnija planinska područja. Proces uklapanja nekineskih dijelova današnje prave Kine u kinesku državu bio je uglavnom dovršen za vladanja dinastije Han².

Osnovna osobina ekspanzije kineskog etnikuma jest njezina usmjerenost prema jugu.

Uzroci takvih migracijskih procesa određeni su ovisnošću ratar-skog načina života o nekim elementima prirodno geografske sredine. **U pravilu, međe područja naseljenog Kinezima poklapale su se, osobito u prošlosti, s krajnjim rasprostiranjem obradivih površina podesnih za poljodjelsku proizvodnju.** Ti su odnosi rezultirali i relativno oštrom granicom kineskog etnikuma prema nomadsko-stočarskim narodima naseljenima na sjeveru i zapadu. Izuzetak su činili prostori uz

¹ U blizini Pekinga pronađen je prijelazni oblik čovjekove vrste, poznat pod nazivom HOMO PEKINENSIS ili SINANTROPUS.

² Od 206. prije naše ere do 220. godine naše ere.

neke strateški važne saobraćajnice, gdje je zbog njihova osiguranja i sigurnijeg funkcioniranja naseljeno kinesko stanovništvo (Kansu koridor).

U teritorijalnom širenju Kine i formiranju njezinih današnjih etničkih osobina osobito su bili važni stalni sukobi s narodima Centralne Azije (tzv. Haertland.), čiji počeci datiraju još iz III stoljeća prije naše ere. Uzroci su im bili dvojaki:

a) **Tradicionalni sukob dvaju načina života, ratarsko-sjedilačkog i nomadsko-stočarskog.** Centralno-azijski dijelovi današnje Kine bili su naseljeni tursko-mongolskim narodima, čija je životna egzistencija bila vezana uz nomadsko stočarenje. Takva ekonomija preferirana je zbog prirodno-geografske sredine, koja je bila karakterizirana oskudicom vlage, siromaštvom tokova i stepskom vegetacijom. Prirodne mogućnosti stepskih područja određivale su veličinu **opskrbne sredine**. Zbog nestabilnosti podalinskog režima i povremenih promjena klime i veličina opskrbne sredine nužno se mijenjala, što je stimuliralo mobilnost tamo naseljenog stanovništva. Migracijski procesi karakterizirani su ritmičkim odlijevanjem populacijskih viškova prema rubnim vlažnijim dijelovima Azije i Evrope, ili pak pljačkaškim pohodima da bi se osigurala prehrambene potrebe. Kao izraz straha, a ujedno i spomenik tih migracija veliki je Kineski zid građen kao obrambena brana prema upadima nomadskih naroda sa sjevera i zapada.

b) **Geopolitička važnost saobraćajnica koje su Kinu spajale sa zapadom Azije i Evropom.** Bezvodnost kontinentalne unutrašnjosti odredila je pravce karavanskih putova; vezani su za kontakt viših planinskih područja s nižim i suhim kotlinskim prostorima, gdje je reljefna prohodnost bila olakšana, a postojale su i mogućnosti opskrbe pitkom vodom. Sve te saobraćajnice imale su za svoje ishodište prostor današnje provincije Kansu, preko koje je vodila jedina moguća veza iz sjeverne kineske nizine prema zapadu. Razumljiva su stoga nastojanja Kine i nomadsko-stočarskih naroda (Huna) da zagospodare Kansuom. Stalni sukobi nužno izazivaju pokrete stanovništva. U početnoj fazi borbe Huna istjeruju iz područja Kansua narod JUE-ČI, a kasnijim razvojem, potkraj II stoljeća prije naše ere prodiru ovamo i Kinezi naseljavajući se da bi osigurali prilaz Tarimskoj zavali preko koje je vodila čuvena »Svilena« cesta.

2. Razdoblje od prvih popisa stanovništva do II svjetskog rata

Prvi podaci o apsolutnom broju datiraju iz druge godine naše ere. Od tada pa do danas mogu se pratiti, s manje ili više pouzdanja, neke osobine demografskog razvoja Kine

Stanovništvo Kine popisivano je u različitim vremenskim intervalima³, a rezultati se mogu naći u poglavljima posvećenima geografiji u sklopu povijesti pojedinih dinastija. Da bi se tim podacima moglo koristiti, treba pažljivo uočiti određene osobine popisa, budući da nisu primjenjivani isti popisni kriteriji. Dok su poneki od njih obuhvatili

³ Stanovništvo je popisivano 2, 57, 75, 88, 105, 140, 144, 145, 148, 156, 221 (djelomično) 280 i 464 (djelomično) itd.

svakog pojedinog stanovnika, neki su evidentirali samo ono stanovništvo koje se nalazilo u popisima poreznih obveznika. Neusklađenost kriterija pri popisu uvjetovala je razlike, koje ponekad gotovo u potpunosti onemogućavaju bilo kakvo seriozno zaključivanje o tendencijama populacijskog razvoja. Treba dodati da uspoređivanje pojedinih popisa otežavaju i znatne promjene državnog teritorija i česte pogreške u izračunavanju. Upravo stoga prezentirani podaci imaju u osnovi aproksimativan karakter, pa ih treba primiti s određenom rezervom.

Tabela 1. Kretanje broja stanovnika Kine⁴

Razdoblje	Godina popisa — procjena	Broj stanovnika	Broj obitelji
Dinastija Han	2.	59.595.578	12.233.062
„ Han	140.	49.150.220	9.698.630
„ Tang	755.	52.900.000	—
„ Sung	1102.	43.800.000	—
„ Jyan	1290.	59.800.000	—
„ Ming	1578.	60.700.000	—
„ Ching	1740.	140.000.000	—
„ Ching	1812.	362.000.000	—
Nacionalist. Kina	1946.	448.668.506	—
NR Kina	1953.	582.602.417	—
NR Kina	1970.	851.000.000	—

Na temelju podataka o razvoju stanovništva Kine u promatranom razvoju, mogu se izdvojiti dvije karakteristične faze, prva do kraja XVI stoljeća i druga nakon toga.

a) U prvom i duljem vremenskom intervalu zabilježena je opća stagnacija s izraženim oscilacijama u pozitivnom ili pak negativnom smislu, koje nisu znatnije utjecale na generalni trend kvantitativnog razvoja. Veće razlike pokazuju se samo u početku promatranog razdoblja, kada je zabilježen relativno velik pad broja stanovnika; negativne tendencije prirodnog prirasta rezultat su propadanja poljoprivrede za vladanja istočne dinastije Han, i poplave rijeke Hoang prilikom pomicanja ušća prema jugu (jedanaeste godine naše ere), što je izazvalo brojne ljudske žrtve u prostoru Sjeverne-kineske nizine. Najveća gustoća stanovništva u to doba bila je u dolinama rijeka Vei i Fenho u Šansiju i Šensiju te području srednjeg toka Jangcea u Crvenoj zavali (Szechwan). Prostor Hankoua u donjem toku Jangcea bio je gotovo pust kraj, što je i razumljivo s obzirom na to da tada još nisu bila meliorirana prostorna močvarišta. Slične osobine pokazuje i Fukien. Manja gustoća naseljenosti tog dijela Kine može se objasniti i nepotpunim popisom, budući da nekinesko stanovništvo, koje znatnim dijelom nije bilo podložno kineskoj upravi, nije evidentirano. Južna Kina također je slabije naseljen kraj, ali istodobno predstavlja i važno imigracijsko žarište prema kojem su bili upućeni viškovi agrarnog stano-

⁴ George B. Cressey, »Land of the 500 Million«, London, McGraw-Hill Book Company, 1955, str. 5. — Historija čovječanstva, Kulturni i naučni razvoj, Luigi Pareti, Stari svijet, svezak drugi, knjiga treća, Zagreb, Naprijed, 1967, str. 151. Podaci su dopunjeni i vlastitom procjenom.

vništva iz sjevernih provincija. Kinesko stanovništvo naseljavala je u te prostore državna vlast, i to planski, da bi se što brže asimilirao taj do tada nekineski etnikum.

Nakon pada u razdoblju od 2—140. godine, broj stanovnika stabilizirao se na približno 50—60 milijuna i ne pokazuje veće razlike sve do potkraj XVI stoljeća. Svakako su tome najviše pridonijeli česti ratovi, seljački ustanci, epidemije zaraznih bolesti i riječne poplave.

Izuzetno veliko značenje navedenih faktora za demografski razvoj Kine nužno zahtijeva njihovo podrobnije upoznavanje i objašnjenje.

Seljački ustanci bili su česta pojava u povijesti Kine. Javljaju se obično potkraj vladavine pojedinih dinastija i najčešće su osnovni uzrok njihovog pada. Gotovo redovito seljački su ustanci dugotrajni i zahvaćaju agrarno najvrednije i najgušće naseljene dijelove zemlje. Pravna i politička nesigurnost, koju su izazvali, nije pogodovala poljodjelskim radovima, što je pak za posljedicu imalo pojavu gladi, koja je desetkovala stanovništvo.

Slične posljedice imale su i **riječne poplave**. Riječni tokovi s izgrađenim kanalskim sistemima bili su osnova kineskog agrara, koji se nije mogao ni zamisliti bez natapanja, zbog oskudice padalina, naročito u kontinentalnim dijelovima. Životna egzistencija osnovne mase stanovništva bila je prema tome strogo ovisna o normalnom funkcioniranju hidromelioracionih sistema. Jedan od najvažnijih uzroka poplava bili su nanosi prapornog mulja, koji je inače imao i osobine prirodnog gnojiva. Njegovim stalnim taloženjem zatrpavaju se riječna korita, koja tim procesom postaju sve plića. Kako tadašnji tehnički zahvati nisu mogli u dovoljnoj mjeri odstraniti nanose iz korita, dolazilo je povremeno do katastrofalnih poplava, koje su zahvaćale golema prostranstva. Odnosi se to osobito na **rijeku Hoang** i pritoke, koje u svojim gornjim tokovima erodiraju velike količine prapora, prenoseći ga zatim sve do prostora Sjeverne kineske nizine. Posljedice poplava bile su pogubne. Stanovništvo na dulja vremenska razdoblja ostaje bez svojih naselja i ljetine, što izaziva glad i epidemije, koje su odnosile čak i više ljudskih žrtava nego sam poplavni val nakon proboja nasipa.

Izuzetno veliku smrtnost među stanovništvom uvjetovali su i **ratovi**.

Uz unutrašnje oružane sukobe, koji su bili izraz feudalnih odnosa, kao važan regulator demografskog razvoja javljaju se i tradicionalni ratovi s nomadskim narodima. Svoju kulminaciju oni doživljavaju u vrijeme tzv. mongolskih pohoda, kada Kina gubi samostalnost gotovo cijelo stoljeće. Invaziji Mongola prethodio je prodor naroda Đurđena, koji su u 12. i početkom 13. stoljeća osvojili sjeverni dio Kine i osnovali državu Čin, pa je samo južni dio zemlje ostao pod vlašću nacionalne dinastije (Sung). Obje spomenute državne tvorevine Mongoli uništavaju od 1211—1279. godine. Ratni sukobi trajali su dakle više od 60 godina, a imali su za posljedicu i izuzetno velike žrtve među stanovništvom. Zanimljivo je, međutim, da podaci o broju stanovnika iz 1290. godine ne pokazuju veće razlike u odnosu prema razdoblju prije provala Mongola, što se može objasniti povećanjem popisom obuhvaćenog područja. Mongolska država Kublaj Kana obuhvaćala je, osim prave Kine, i područje Sibira, Tibet, Mandžuriju i Koreju. Zbog toga

se ne mogu tačnije odrediti posljedice mongolske prevlasti na demografski razvoj zemlje.

Stagnacija broja stanovnika nastavila se i nakon oslobođenja zemlje od Mongola 1368, za vladavine dinastije Ming od 14—17. stoljeća. I u tom razdoblju osnovni uzrok relativno visokog mortaliteta bili su ratni sukobi s Mongolima, Japancima i Mandurcima.

b) U drugoj fazi, u promatranom razdoblju, koja traje od 17. stoljeća pa sve do II svjetskog rata, zabilježena je, za razliku od dotadašnjeg razvoja, snažna dinamika prirodnog prirasta. Broj stanovnika povećao se od 1578—1953. za više od 500 milijuna, odnosno više od 66%. Za tako ubrzani populacijski rast uzroke treba tražiti u relativno većem smanjivanju učestalosti oružanih sukoba, osobito od polovice 17. stoljeća, kada je na vlast došla mandžurska dinastija Cin. Na demografsku ekspanziju djelovao je, osim toga, i snažan ekonomski napredak, koji je započeo još u razdoblju od 14—17. stoljeća procvatom poljoprivrede, gradova, zanatstva i manufakture. U to vrijeme Kina doživljava i znatna teritorijalna proširenja. Ponovo je uspostavljena vlast u Sinkjangu i Tibetu, osvojena je Mongolija a izvršen je prodor i u Burmu, Nepal, Indokinu i Koreju.

Dinamika porasta broja stanovništva bila bi vjerojatno i veća da u 19. i prvog polovici 20. stoljeća nisu ponovo uslijedile krizne političke i ekonomske situacije izazvane povećanim zanimanjem kolonijalnih sila za mnogomilijunsko tržište i sirovinsko bogatstvo zemlje. Od sredine prošlog pa do početka 20. stoljeća vojnim intervencijama ili pak određenim političkim i gospodarskim pritiscima Kina je praktički dovedena u polukolonijalni status, a izgubljena su mnoga područja. Kao posljedica takvog stanja pogoršale su se i ekonomske prilike u zemlji, što je rezultiralo nizom oružanih ustanaka. Praktički, na području Kine od 1839., godine početka tzv. opijumskog rata između Velike Britanije i Kine, pa sve do pobjede velike kineske revolucije 1949. vođeni su stalni ratovi za očuvanje teritorijalnog integriteta i poboljšanje socijalno-ekonomskih uvjeta života. Nesređene političke i gospodarske prilike u zemlji otežavale su i normalnu prehrambenu opskrbu stanovništva, što stimulira pojavu velikih gladi. Povećanom mortalitetu stanovništva pogodovale su i velike prirodne katastrofe. Prilikom poplave Jancea 1931. uništeno je više od 10 milijuna ha obradivog zemljišta, a 50 milijuna ljudi ostalo je bez krova nad glavom. Sličnim posljedicama urodila je i poplava Hoanghoa 1887. godine, kada je stradalo 7 milijuna ljudi. Tako velike nedaće prouzrokovala je i poplava Hoanghoa 1938, kada su namjerno probijeni nasipi da bi se zadržala japanska ofanziva. Prema nekim procjenama mortalitet u godinama rata s Japanom gotovo se izjednačio s natalitetom, što je izazvalo opću stagnaciju prirodnog prirasta⁵.

Na usporavanje porasta apsolutnog broja stanovnika Kine znatno je utjecala i **prekomorska emigracija**. Osnovni pravci migracijskih struja bili su do uvođenja restrikcija u Angloameriku, a kasnije u prostor jugoistočne Azije.

⁵ Dudás Gyula, »A Kínai népköztársaság népessége és gazdasági életének. Általános jellemzése, Földrajzi Közlemények, Budimpešta, 1961, 1. Szam, str. 72.

Tabela 2. Kretanje broja kineskog stanovništva u jugoistočnoj Aziji⁶

Država	Broj stanov.	Broj kineskog stanov.		
	1960.	1960	1947	1931
Burma	20.662.000	350.000	300.000	194.000
Tajland	26.257.916	2.670.000	2.500.000	445.000
Sjev. Vijetnam	15.916.955	55.000	850.000	448.000
Juž. Vijetnam	14.214.000	800.000	—	—
Kambođa	5.347.000	350.000	—	—
Laos	1.805.000	35.000	—	—
Malajska federacija	6.909.009	2.552.276	2.615.000	1.704.000
Singapur	1.634.000	1.230.700	—	—
Saravak	744.529	236.473	—	—
Sjev. Borneo	454.421	104.542	—	—
Brunei	83.877	21.745	—	—
Indonezija	93.506.000	2.690.000	1.900.000	1.233.000
Timov	557.079	5.000	—	—
Filipini	27.087.685	181.626	120.000	72.000
Ukupno	215.139.471	11.282.362	8.505.000	—

Kinesku emigraciju najčešće je uzrokovala agrarna prenaseljenost, ali u velikoj mjeri i prije spomenute teškoće u političkom razvoju zemlje. Najviše je ljudi iseljeno s područja južne Kine, i to pretežno iz gusto naseljenih primorskih zona. Veći dio kineskih iseljenika koncentriran je u zemljama Indokine i Indonezije. Na intenzitet emigracije u te dijelove Azije najbolje ukazuje činjenica da u nekim državama tih područja Kinezi svojim brojem čine većinu (Singapur) ili pak gotovo polovicu ukupnog broja njihova stanovništva (Malajska Federacija). Računa se da danas izvan prostora Kine živi 14—15 milijuna Kineza.

3. Suvremeno razdoblje razvoja stanovništva Kine

Kretanje broja stanovnika u poratnoj Kini može se pratiti mnogo pouzdanije nego u prošlosti. Prvi put u povijesti 1953. godine izvršen je opći popis stanovništva. Pokazalo se da je većina prethodnih procjena, koje su govornile o 450—500 milijuna stanovnika, uvelike potcijenila demografsku masu zemlje. Spomenutim popisom ustanovljeno je da na području Kine živi čak 582,602.417 stanovnika. Treba spomenuti da je popisom obuhvaćeno samo 98,5% stanovništva, i to na područjima gdje su provedeni opći izbori. Preostali dio od 1,5% dobiven je na temelju izvještaja lokalnih organa vlasti, dakle indirektnom registracijom stanovništva.

Daljnje kretanje broja stanovnika Kine može se samo pretpostaviti, i to na osnovi podataka biološke dinamike. Evidencija o prirodnom kretanju cijelokupne populacijske mase ne postoji, pa su iskorišteni podaci dobiveni proučavanjem nataliteta i mortaliteta samo dijela stanovništva (30 milijuna), a dobiveni generalizirani su i na ostali dio Kine. Prema toj studiji, godine 1953. natalitet stanovništva iz-

⁶ Victor Purcell, »The Chinese in Southeast Asia«, London, Oxford University Press, 1966, str. 3.

nosio je 37‰, a mortalitet 17‰, što znači da je prirodni prirast bio 20‰ ili oko 12 milijuna novih stanovnika godišnje⁷.

Snažna biološka dinamika nastavila se i u novijem razdoblju nakon 1953. Prirodni prirast porastao je u 1957. godini na 25‰ godišnje, što odgovara apsolutnom porastu od 12—18 milijuna stanovnika⁸.

Tabela 3. Kretanje broja stanovnika Kine od 1953. do 1970.⁹
(u 000.000)

Područje	1953.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.
NR Kina	588	601	615	630	646	661	677	693	710	727	744	761	779
Tajvan	8	9	9	9	10	10	10	11	11	11	11	12	12
Kinezi izvan granice	12	12	12	12	12	13	13	13	13	14	14	14	14
Ukupno:	608	622	636	651	668	684	700	717	734	752	770	787	805
								Područje	1966.	67.	68.	69.	
								NR Kina	797	815	833	851	
								Tajvan	12	12	13	13	
								Kinezi izvan granice	15	15	15	15	
								Ukupno:	824	842	867	887	

Tako intenzivni prirodni prirast rezultat je poboljšanog materijalnog položaja stanovništva nakon pobjede narodne revolucije. Izuzetno značenje za takav razvoj ima i pad stope mortaliteta, koji je uslijedio povećanjem zdravstvene zaštite; smrtnost među stanovništvom u razdoblju nakon 1949. godine opala je na trećinu, pa čak i na četvrtinu vrijednosti koje je imala u prijašnjim razdobljima. Krimijeni li se stopa prirasta od 25‰ godišnje kao osnova za procjenu kvantitativnog razvoja stanovništva, može se zaključiti da je u vremenskom razmaku od 1953—1970. **Kina doživjela pravu demografsku eksploziju.** Broj njezina stanovništva u tom razdoblju porastao je čak na približno **850 milijuna**, što znači povećanje od 268 milijuna novih stanovnika ili 46%. Uključujući li se u promatranje stanovništvo Formoze i prekomorski Kinezi, dolazi se do upravo fantastične brojke od blizu 900 milijuna. **Prema tome, već 70-tih godina ovog stoljeća može se očekivati da će broj Kineza premašiti granicu od jedne milijarde.**

Intenzivni populacijski rast praćen je i silnim **migracijskim pokretima.** Pojačana mobilnost stanovništva odraz je gospodarske ekspanzije, koja je nužno nametnula potrebu redistribucije viškova agrarnog stanovništva u dinamične rudarsko-industrijske regije. Migracijski pokreti najizraženiji su na relaciji selo—grad. Useljavanje u gradove poprimilo je razmjere koji zabrinjavaju, osobito u razdoblju kolektivizacije na selu. Nesklad porasta radnih mjesta u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima i priliva novog stanovništva stvara izuzetno teške političke i ekonomske probleme.

⁷ George B. Cressey, »Land of the 500 Million«, London, McGraw-Hill Book Company, 1955, str. 10.

⁸ Dudás Gyula, a Kínai népköztársaság népessége és gazdasági életének aitalanos jellemzése, Földazi Fözlemények, Budimpešta, 1961, I. Szam, str. 72.

⁹ Ibidem, str. 72, i vlastita procjena

Na intenzitet porasta stanovništva gradskih naselja najbolje ukazuju ovi podaci: u 1953. godini u urbanim središtima živjelo je oko 13% (77 milijuna) cjelokupne demografske mase¹⁰. U razdoblju od 1953—1955. gradsko stanovništvo poraslo je za 24%, odnosno izrazimo li taj porast u apsolutnim brojkama, za 18 milijuna novih stanovnika¹¹. Pokušaji smanjivanja pridolaska nove radne snage u gradove, poznatom kampanjom »pokreta na selo«, uspjeli su samo kratkotrajno, tako da se taj proces nastavlja i u najnovije vrijeme.

Zanimljivo je promotriti prostorni razmještaj porasta u posljednjih nekoliko stoljeća.

Tabela 4. Kretanje broja stanovništva Kine po pojedinim provincijama od 1644—1953.¹²

Provincija, oblast	Popisna godina		
	1644.	1790.	1953.
Anhwei	1.350.131	1.438.023	30.343.637
Chekiang	2.710.649	18.957.099	22.865.747
Fukien	1.468.145	1.684.529	13.142.721
Heilung Kiang	—	—	11.897.309
Honan	2.005.088	2.662.969	44.214.594
Hopei	3.260.075	3.504.038	35.984.644
Hunan	375.782	9.098.010	33.226.954
Hupej	469.927	24.604.369	27.789.693
Jehol	—	—	5.160.822
Yünnan	2.255.666	3.083.459	17.472.737
Kansu	311.972	340.086	12.928.102
Kiangsi	5.528.499	5.922.160	16.772.865
Kiangsu	3.917.707	28.967.235	41.252.192
Kirin	—	—	11.290.073
Kwangsi	205.995	2.569.518	19.560.822
Kwangtung	1.148.918	1.491.271	34.770.059
Kweichou	51.089	2.941.391	15.037.310
Liaoning	—	—	18.545.147
Shansi	1.792.329	1.860.816	14.314.485
Shantung	Nema podataka	25.447.633	48.876.548
Shensi	240.809	257.704	15.881.281
Sikang	—	—	3.381.064
Szechwan	144.154	7.789.782	62.303.999
Unutrašnja Mongolija	—	—	6.100.104
Sinkiang	—	—	5.873.608
Tibet	—	—	1.273.969
Ningsia	—	—	oko 700.000

Najveći porast stanovništva zabilježen je u provincijama Sjeverne kineske nizine, dolini Jangcea i u obalnom području. Takav razmještaj porasta rezultat je agrarne vrijednosti tih dijelova zemlje. U pravilu, tamo gdje su mogućnosti za poljodjelstvo veće, i dinamika porasta stanovništva je izraženija.

¹⁰ Theodore Shabad, »China's Changing Map«, London, Methuen Co., 1956, str. 37.

¹¹ Ibidem str. 37.

¹² George B. Cressey, Land of the 500 Million, London, McGraw-Hill 1955, str. 38 i 41. Iako priložena tabela ima određene slabosti, budući da se podaci za 1644. i 1790. odnose u velikoj mjeri na tzv. porezne glave, mogu se ipak dati neki generalni zaključci o prostornom razmještaju porasta stanovništva.

Relativno velik porast stanovništva pokazuje se i u sjeverozapadnim prapornim područjima, što je odraz imigracije viškova seoskog stanovništva iz ostalih prenaseljenih dijelova Kine. Da do toga u većoj mjeri nije došlo već u prošlosti, uzroke treba tražiti u saobraćajnoj izoliranosti tog dijela zemlje.

Jug i zapad Kine pokazuju najmanju demografsku dinamiku s obzirom na to da su to pretežno planinski prostori nepodesni za veći razvoj poljodjelskih aktivnosti. Prilike se nešto mijenjaju u novije vrijeme, kada se ta područja ekonomski aktiviraju sve većom eksploatacijom njihova rudarskog potencijala.

Popisom od 1953. godine date su i neke kvalitativne osobine stanovništva. Utvrđena je **struktura po spolu, dobi, zanimanju i nacionalnosti**.

Spolna struktura stanovništva pokazuje određene karakteristike socijalno-ekonomskog razvoja. Većinu stanovništva čine muškarci (51,8%), što znači da na svakih 1000 muškaraca dolazi 900—950 žena¹³. Nedostatak ženskog stanovništva odraz je njihova teškog položaja u društvu prije revolucije, kada je žena živjela u gotovo ropskim uvjetima.

Dobna struktura izraz je ekonomske zaostalosti zemlje. Mlađe dobne skupine do 18 godina starosti čine čak 41,12% ukupne mase stanovništva, dok na zrelo i starije stanovništvo otpada samo 58,92%¹⁴. Takva je dobna struktura ekspanzivnog tipa, što je nepovoljna osobina (s obzirom na veliki natalitet i mortalitet) jer zahtijeva velika financijska ulaganja.

OSOBINE PROSTORNOG RAZMJETAJA STANOVNIŠTVA I NJEGOVO POLITIČKO-GEOGRAFSKO ZNAČENJE

Opća naseljenost prostora NR Kine pokazuje prosječne vrijednosti. Prema podacima popisa stanovništva od 1953, na 1 km² živjela su približno 62 stanovnika, što odgovara evropskom prosjeku naseljenosti. Novijim razvojem nakon 1953, u skladu s velikim porastom broja stanovnika, i gustoća naseljenosti znatno je povećana, pa se može računati da se ona danas kreće oko 80—90 st/km². **Teritorijalni raspored stanovništva izvanredno je, međutim, neujednačen**. Na području istočno od linije Hajlar (unutrašnja Mongolija) — Hsiaktuanig (provincija Jünnan), koje čini nešto više od 40% državnog teritorija, živi 96—98% ukupnog stanovništva, a na preostalom, dakle većem dijelu Kine, samo 2—4%¹⁵. Prema tome, demografsko je težište u istočnoj ili tzv. pravoj Kini, no i tu se pokazuju znatne regionalne razlike. Najveći dio stanovništva koncentrirao se u povoljnija područja za agrarno iskorišćavanje; nizine, doline, kotline i zavale. Izuzetnu veliku gustoću naseljenosti imaju Sjeverna kineska nizina, srednji (Crvena zavala) i donji tok rijeke Jangcea, jugoistočno primorje poluotoka Šantung i do-

¹³ Ibidem, str. 8.

¹⁴ Ibidem, str. 8.

¹⁵ Dudás, Gyula, a Kínai népköztársaság népessége és gazdasági életének általános jellemzése, földrajzi közlemények, Budimpešta, 1961, I. Szam, str. 72.

lina rijeke Sikang. Prosječna gustoća naseljenosti na tim područjima mjestimično dostiže 300—400, pa čak i 600—1000 st/km²¹⁶. Istodobno zapadni dio zemlje ima prosječnu gustoću samo 1,5—3,1 st/km² (Tibet čak ispod 1 st/km²).

Uzroke neravnomjernom razmještaju stanovništva treba tražiti u osobinama prirodno-geografske sredine i društveno-ekonomskom razvoju tijekom prošlosti.

1. Reljefna dinamika prostora utjecala je na strujanje maritimnih masa, tako da su se zapadni dijelovi Kine našli u tzv. »kišnoj sjeni«, bez dovoljno vlage, pa su to izrazito sušni krajevi. Nedostatak vlage determinirao je i manju naseljenost i pretežno stočarsko-nomadsku privredu. Agrar se razvio samo uz izolirane oaze na kontaktu višeg planinskog zemljišta s nižim kotlinskim prostorima, koji su u pravilu naj-sušniji dijelovi Kine (Tarimska zavala). Reljef je, osim toga, uvelike utjecao na smanjenje naseljivih prostora vlažnijeg istočnog dijela Kine, i to u prvom redu zbog povećanog udjela strmih padinskih područja, koji su istodobno i izrazite zone erozije zemljišta. Izuzetak u tome čine područja prapora na sjeverozapadu, koja su zbog fizičkih osobina te stijene vrlo pogodna za terasnu obradu.

2. Specifični društveno-ekonomski razvoj do sada je slabo istican faktor u formiranju današnjih osobina prostornog razmještaja stanovništva Kine. Treba reći da su dugotrajni feudalni odnosi, koji su vladali Kinom, umnogome pridonijeli takvoj situaciji. Naime, zaostajanje u tehničkom razvoju i siromaštvo osnovne mase stanovništva nisu pogodovali većim migracijama prema populacijski praznim prostorima zapadnog dijela Kine. Tome je u znatnoj mjeri pridonijela i privrženost prema porodici i kult predaka i njihovih grobova, koji su također bili jedan od važnih faktora kočenja pozitivnih migracijskih procesa.

Iz izloženog proizlazi da je stvarno naseljivo područje, s obzirom na velike regionalne razlike koje s jedne strane ukazuju na prenaseľjenost, a s druge na postojanje velikih populacijskih vakuumā, znatno manji nego što bi se to na prvi pogled moglo zaključiti. Od gotovo 10 milijuna km² stvarno naseljen prostor iznosi samo 1,550.000 km²¹⁷. Znači, na 16—17% kineskog područja naseljena je cjelokupna demografska masa od gotovo 600 milijuna stanovnika, što odgovara prosječnoj gustoći od 375 st/km². Da bi ti odnosi bili još realnije interpretirani, treba uzeti u obzir i profesionalnu strukturu stanovništva i dovesti je u vezu s načinom korišćenja zemljišta. Naime, 80% stanovnika ili njih oko 500 milijuna agrarno je orijentirano. Kako u Kini na obradi površine otpada 1,100.000 km²¹⁸, poljodjelska gustoća znatno je iznad prosjeka opće gustoće naseljenosti i iznosila je 454 st/km². Takva situacija još se više pogoršava demografskom eksplozijom, koja

¹⁶ Ibidem, str. 72.

¹⁷ Maden Friganović, Naseljenost i problem gradskih aglomeracija NR Kine, Geografski horizont br. 1—2, 1961, Zagreb, str. 30.

¹⁸ George B. Cressey, Land of the 500 Million, London, McGraw-Hill, 1955, str. 3.

je uslijedila nakon popisa stanovništva 1953, čiji su podaci poslužili za određivanje spomenutih odnosa. **Radi tako velike opće i agrarne gustoće, osnovni je problem Kine njezina prenaseljenost.** Težina te situacije potencirana je i činjenicom da je zemlja uvelike ekonomski zaostala, pa je pitanje prehrane stanovništva izuzetno značajno. Prije pobjede narodne revolucije, u uvjetima velike fragmentiranosti posjeda i brojne mase bezzemljaša, stanje je bilo još teže, što je uvjetovalo **kroničnu glad.** Iako je u novijem razdoblju izmjenom društveno-ekonomskih odnosa to stanje poboljšano, podjelom veleposjedničke zemlje na 60 milijuna seljačkih porodica s 300 milijuna članova¹⁹, zbog usitjenosti posjeda, čestih prirodnih katastrofa (poplava i suša) i odsustva suvremene agrotehnike problem prehrane još je uvijek akutan. Da bi se to riješilo, prišlo se velikim hidrotehničkim radovima, koji bi osigurali sigurnost od mogućih nekontroliranih izlivanja pojedinih riječnih tokova i proširenje (do 1952 — 10,3%)²⁰ obradivih površina čime bi se povećala produktivnost poljoprivredne proizvodnje. Usporedu s tim, uvođenjem zadružnog sistema i organiziranjem tzv. »narodnih komunala«, žele se otkloniti loše posljedice usitnjenog posjeda na agrarnu proizvodnju. Treba dodati da je gradnjom novih saobraćajnica i sve većim korištenjem sirovinskih potencijalom zapadnog dijela zemlje pospješen odliv relativno velikih viškova agrarnog stanovništva u te do sada populacijski prazne prostore. Brojne viškove agrarnog stanovništva apsorbirao je i ubrzani industrijski razvoj.

Dovede li se prostorni razmještaj stanovništva u vezu s nekim geografskim i političko-geografskim osobinama NR Kine, mogu se izvesti ovi zaključci:

1. **Današnja administrativno-teritorijalna podjela uvelike odražava demografske osobine zemlje.** Istočni dio, ili tzv. prava Kina ima, s obzirom na veću koncentraciju stanovništva na manjim površinama, mnogo usitnjeniju administrativno-teritorijalnu strukturu, za razliku od zapadnih dijelova gdje vrijedi obratno pravilo: manja naseljenost uvjetovala je izdvajanje većih teritorijalnih jedinica.

2. **Velika populacijska polarizacija na relativno malim prostorima nepovoljna je osobina u eventualnom nuklearnom sukobu.** Ta strateška nepovoljnost prostorne distribucije stanovništva dolazi do izražaja još i više uzme li se u obzir da postoji i teritorijalno poklapanje s gospodarski najvitalnijim sadržajima zemlje.

3. **Populacijski vakuum na većem dijelu graničnih prostora, u kombinaciji s nekim prirodno-geografskim elementima izrazito izolacionoga karaktera (reljef i klima) strateški su povoljna osobina koja olakšava organizaciju obrane i dopušta razvoj ratnih operacija daleko od težišta života u istočnim dijelovima državnog teritorija.** Ti odnosi dakako ne vrijede u slučaju napada s mora, kojim su direktno izloženi upravo najvitalniji dijelovi Kine.

¹⁹ Dr Vladimir Đurić i Dr Rude Petrović, *Ekonomska regionalna geografija sveta III*, Beograd, Zavod za izdavanje udžbenika SRS, 1960, str. 473.

²⁰ DudásG, *vula, a Kínai népköztársaság népessége és gazdasági életének általános jellemzése, Földrajzi közlemények, Budimpešta, 1961, 1. Szam, str. 77.*

NACIONALNA STRUKTURA I NJEZIN UTJECAJ NA POLITIČKO-GEOGRAFSKE OSOBINE KINE

Popisom stanovništva 1953. godine utvrđeno je da Kina ima relativno homogenu nacionalnu strukturu. Od ukupnog broja stanovnika čak 94% su Kinezi, a samo 6% čine ostale nacionalnosti. Izraze li se, međutim, ti odnosi u apsolutnim pokazateljima, dobivaju se impresivni podaci koji ukazuju da u Kini, pored 546 milijuna Kineza, živi više od 35 milijuna pripadnika nacionalnih manjina. (Vidi prilog 1)

Stanovništvo Kine, koje u cjelini pripada mongoloidnoj rasi, dijeli se na dvije velike porodice naroda, na tzv. kinesko-tibetsku i uralско-altajsku. Uz Kineze, koji su najbrojniji u kinesko-tibetskoj porodici naroda, izdvaja se i niz drugih etničkih grupa: čuan-tunska, tibetsko-burmanska i Miao-Jao. U prošlosti ti su narodi teritorijalno zauzimali mnogo veće prostore, međutim, istodobno sa širenjem Kineza bili su potisnuti. Na takav proces ukazuje i tipično regresivni položaj njihovih etnikuma. Mahom naseljuju više planinska područja središnjeg i graničnog dijela južne Kine.

Uralsko-altajska grupa naroda naseljena je u sjevernim i zapadnim, uglavnom graničnim dijelovima Kine. Slično kinesko-tibetskoj porodici, može se podijeliti na nekoliko grupa naroda: tursku, tungusko-mandžursku i mongolsku.

Osim spomenutih dviju velikih porodica naroda, u Kini živi niz drugih nacionalnosti različite etničke pripadnosti. Korejci su među njima najbrojniji i naseljeni su pretežno u pograničnim područjima Mandžurije prema NR Koreje. Po značenju ih slijedi mon-khumerska, zatim malajsko-polinezijska i indoevropska etnička skupina.

Velikom broju nacionalnosti shodna je i administrativno-teritorijalna struktura zemlje. Kina je podijeljena na provincije (Sheng), autonomne oblasti (Chü) i gradove koji su direktno pod centralnom vlasti. Ukoliko provincije naseljuje neka brojnija nacionalna manjina, podijeljene su na tzv. autonomne pokrajine (Chou) i autonomne kotareve (Hsien), a autonomni kotarevi na autonomne seoske općine (Hsiang). Navedene teritorijalne jedinice izraz su autonomije pojedinih nekineskih naroda. Danas u Kini postoji 5 autonomnih oblasti (Sinkjang, Unutrašnja Mongolija, Tibet, Kwangsi Chuang i Ningsia Hui) i nekoliko desetina autonomnih pokrajina i kotareva.

Daljnja je osobina nacionalne strukture nesklad između veličine etnikuma i brojnosti pojedinih nacionalnosti. Kinezi koji čine 94% ukupnog stanovništva koncentrirani su samo na 40% državnog teritorija, s gustoćom naseljenosti od 175 stanovnika na 1 km². Istodobno etnikum Tibetanaca, koji čine samo 0,4% stanovništva Kine, ima površinu na koju otpada približno 25% područja zemlje, s gustoćom 1—2 stanovnika na km². Sličnu neravnomjernost pokazuju i etnikumi pojedinih naroda u sjevernom i zapadnom dijelu Kine. Takva teritorijalna diskrepancija rezultat je u prvom redu odnosa prirodne sredine i na-

²¹ Theodore Shabad, *China's Changing Map*, London, Methuen Co, 1956., str. 39.

čina života. Kinezi kao pretežno ratarsko stanovništvo vezani su za područje istoka zemlje gdje monsunaska strujanja zraka pogoduju razvoju poljodjelstva, što istodobno omogućava i veću populacijsku koncentraciju na manjim površinama. Nomadsko-stočarska ekonomija, koja preferira stepsku i polupustinjsku klimu zapadnog djela Kine, znatno ovisi o veličini opskrbe sredine. Što su manje životne mogućnosti nekoga kraja, potrebna je veća opskrba sredina, a to pak čini razumljivim veliko prostranstvo etnikuma nomadsko-stočarskih naroda, koji po svojoj brojnosti inače daleko zaostaju za kineskim elementom, vezanim za ratarstvo.

Granični položaj niza etnikuma, veličina njihova područja i saobraćajna izoliranost u odnosu prema centralnoj vlasti u Pekingu osobito su važni u ocjeni nekih političko-geografskih osobina Kine.

Granična područja Kine najvećim su dijelom naseljena nekineskim narodima. Često međa siječe etnikume tih naroda dajući im time fragmentiran karakter. Takva situacija rezultat je odnosa snaga u centralno-azijskom prostoru od 19. stoljeća pa nadalje. Središnji dijelovi Azije iako su često davali snažne demografske impulse utječući time na kreiranje povijesti Rimlanda, nisu uspjeli stvoriti stabilne državne tvorevine koje bi trajno politički organizirale prostor. Razumljivo je stoga da je izraz te organizatorske nemoći bila i podjela centralne Azije (Haertlanda), što su je izvršile dvije najjače sile u Evro-Aziji, Kina i SSSR. Međa tih dviju država nije kompleksna već se temelji samo na nekim markantnim elementima prirodne sredine. Na unutrašnjem graničnom sektoru od Pamira do Altaja osnova za povlačenje međe bio je reljef, a na Dalekom istoku riječni tokovi Amura i Usurija. Na svim tim sektorima kinesko-sovjetske granice, osim na dijelovima u Mandžuriji, nije zadovoljen etnički kriterij. Nisu ostvareni, dakle, kontakti kineskog i ruskog etnikuma, što dovoljno odražava činjenicu da je sovjetsko-kineska međa s jedne strane izraz moći tih država, a s druge strane odraz organizacione slabosti naroda koji naseljuju te prostore. Iz toga proizlazi i daljnji zaključak da se u bližoj ili daljoj budućnosti može očekivati oživljavanje nacionalizma i eventualno separatističkih tendencija. Sasvim je jasno da SSSR i Kina etnikume centralno-azijskih naroda, s obzirom na njihovu slabu naseljenost, promatraju kao prostornu rezervu, kojom se danas uglavnom koriste za sirovinско iskorišćavanje, a u budućnosti za pojačanu kolonizaciju s prenaseljenih dijelova državnog teritorija. Ti očekivani migracijski procesi već su i danas izraženi, iako ne u onom opsegu koji ne može očekivati u predstojećim razdobljima.

Tabela 7. Nacionalna struktura graničnih područja SSSR-a i Kine u prostoru centralne Azije²²

Nacionalnosti	Sovjetska centralna Azija (1959)	Sinkjang (1953)
I. Turski narodi		
Ujguri	91.000	3.640.000
Uzbeki	5.973.000	—
Karasi	3.233.000	475.000
Kirgizi	956.000	70.000
Turkmeni	979.000	—
Karakalpaki	168.000	—
Tatari	780.000	—
II. Koreanci	138.000	—
III. Mongoli	—	120.000
IV. Mandurci	—	20.000
V. Tađici	1.378.000	15.000
Azerbejdanci	101.000	—
VI. Kineski narodi		
Kinezi	—	300.000
Dungani	10.000	200.000
VII. Slaveni		
Rusi	6.215.000	13.000
Ukrajinci	1.035.000	—
Bjelorusi	116.000	—
Ostali	1.632.000	21.000
Ukupno	22.978.000	4.874.000

Da je to tako, najbolje ukazuju predočeni podaci. Očito da se naseljavanjima Rusa i Kineza želi postići takva nacionalna struktura koja neće stimulirati separatističke tendencije, koje bi inače nužno postavile zahtjev za ujedinjavanje etnikuma s obje strane današnje kinesko-sovjetske granice. S tim je u skladu i politika prema centralno-azijskim narodima. Davanjem većeg ili manjeg stupnja samostalnosti pokušava se s jedne strane kanalizirati moguća nacionalna afirmacija a s druge strane to može poslužiti kao politički poen u slučaju opredjeljivanja tih nacija u eventualnom sukobu. Očita je u tome prednost SSSR-a, koji je osnivanjem ravnopravnih nacionalnih republika postao privlačan za stanovništvo u Kini, gdje je osim toga ekonomski razvoj usporen, a činjene su i nasilne kolonizacije Kineza na račun starosjedilaca. Još uvijek jaka migracijska pokretljivost stanovništva u Sinkjangu pogoduje takvom razvoju, što se odrazilo na povećanu emigraciju u sovjetski dio centralne Azije.

I kinesko-mongolsko granično područje pokazuje slične osobine. Mongoli žive i s jedne i s druge strane granične linije. Pri tom treba istaći izrazitu dvojnost u rasporedu naseljenosti u sklopu mongolskog etnikuma. Surovošću svojih klimatskih prilika pustinja Gobi (temperatura i suša) ima izolaciono značenje i predstavlja populacijski vakuum.

²² W. A. Douglas Jackson, *Russo-Chinese border-lands*, New Jersey, D. Van Nostrand, 1964, str. 2 — Erich Goldhagen, *Ethnic minorities in the Soviet Union*, London, Frederick A. Praeger, 1968, str. 256—257.

Mongolsko stanovništvo vezano je stoga za rubne stepske zone na sjeveru i jugu same pustinje, pa je upravo odatle proisteklo i regionalno izdvajanje tzv. vanjske i unutrašnje Mongolije. Prirodno geografska sredina, bitno je, osim toga, utjecala na formiranje današnje političko-geografske strukture promatranog prostora. Impulsi za ponovno oživljavanje mongolske državnosti došli su iz područja vanjske, a ne, kao što bi se na prvi pogled moglo očekivati, iz unutrašnje Mongolije, koja je zbog manjeg ariditeta područje veće koncentracije mongolskog stanovništva (1.200.000:850.000). Faktor udaljenosti i izolaciona funkcija pustinje Gobi u odnosu prema Kini bili su, uz određene geopolitičke i geostrateške interese SSSR-a, odlučni činioci koji su pogodovali tim tendencijama i konačno 1945. rezultirali kineskim priznanjem nezavisnosti vanjskog dijela Mongolije.

Unutrašnja Mongologija, koja ima status autonomne oblasti, jest područje neposredno uz veliki Kineski zid koje je od najstarijih vremena pa do danas imalo za Kinu važnu geostratešku ulogu glacisa; prije prema nomadskim narodima, a danas u eventualnom sukobu s SSSR-om. Treba dodati da unutrašnja Mongologija ima značenje i prostorne rezerve za buduće naseljavanje viškova agrarnog stanovništva susjedne gusto naseljene Sjeverne kineske nizine. Razumljivo je stoga geopolitičko zanimanje Kine za taj prostor i njezina nastojanja da ga čvrsto uklopi u državnu cjelinu. S tim je u skladu i pojačana imigracija kineskog stanovništva u posljednje vrijeme. Kinesko stanovništvo naseljava se u zone veće vlažnosti, gdje je moguća poljodjelska obrada zemlje. Migracijski procesi stimulirani su i izgradnjom novih željezničkih i cestovnih saobraćajnica (željeznička pruga Tsining-Ulan Bator, autoput Peking—Kalgan—Ulan Bator) te izgradnjom industrijskih postrojenja. Navedena imigracija bitno je izmijenila nacionalnu strukturu unutrašnje Mongolije, koja danas ima apsolutnu kinesku većinu. Značajno je, međutim, da veličina mongolskog etnikuma, iako su brojčani odnosi 5:1 u korist Kineza, nije mnogo smanjena budući da je kinesko stanovništvo uglavnom vezano uz gusto naseljene enklave obradivih površina ili pak za gradove. Prema tome, teritorijalna diskrepancija u naseljenosti mongolskog i kineskog stanovništva osnovna je osobina etničkih prilika promatranog prostora (9:1 u korist Mongola).

Međa prema Indiji, Nepal, Butanu i zemljama jugoistočne Azije također ne zadovoljava etnički kriterij jer siječe etnikume tamo naseljenih naroda. Odnosi se to osobito za današnju granicu Tibeta, provincije Yünnan i prostora Chamdo. Slično kinesko-sovjetskoj granici, i ova je granica rezultat odnosa snaga u prethodnim razdobljima. Već u 19. stoljeću za to područje zanimala su se Velika Britanija i Francuska, koje su, s obzirom na slabost tadašnje Kine, nametnule današnju granicu i omogućile da se stvori niz tamponskih državnih tvorevina, koje su prije bile dijelovi Kine.

Tibetsko etničko područje jest najveće i nastavlja se izvan granica Kine, a isto vrijedi za etnikume naroda Thai i Chingpo u provinciji Yünnan. Tibet kao izrazito planinsko područje bio je uvijek izoliran što je nužno nametnulo samostalnu organizaciju života. Otpori prema prodorima s istoka (Kina) i juga (Velika Britanija) svojevrsna su tra-

dicija u životu Tibetanaca, čiji etnikum ima tipičnu ulogu tampona između dva jaka civilizacijska žarišta, kineskog i indijskog. Tamponski karakter Tibeta naglašeno dolazi do izražaja od 18. stoljeća pa nadalje, kada postaje prostor sukoba Kine i Velike Britanije²³. Sve do potkrej II svjetskog rata osnovni utjecaj u Tibetu imali su Britanci. Današnje prilike pružaju izmijenjenu sliku. Povlačenjem Velike Britanije iz Indije Tibet se ponovo jače uključuje u kineske tokove života i postaje važna strateška baza Kine prema Indiji. U skladu s etničkom situacijom u pograničju, Kina je postavila pitanje granice koja je bila povučena za britanske dominacije, zahtijevajući njezinu reviziju na etničkom i povijesnom principu. Zanimljivo je spomenuti da je od sjeveroistočnog dijela tibetskog etnikuma formirana nova provincija Kine Tsinghai, što je rezultat kolonizacije kineskog stanovništva u taj prostor.

Osnovna literatura

1. Historija čovječanstva, Kulturni i naučni razvoj, svezak drugi, knjiga I, II i III, Luigi Pareti, Stari svijet, Zagreb, Naprijed, 1967. — 2. Theodore Shabad, China's Changing Map, London, Methuen Co., 1956. — 3. George B. Cressey, Land of the 500 Million, London, McGraw-Hill Book Company, 1955. — 4. Dudás Gyula, a Kínai népköztársaság népessége és gazdasági általános jellemzése, földrajzi közlemények, Budimpešta, 1961, I. Szám. — 5. D T V — Atlas zur Weltgeschichte, Band 1, München, Deutscher Taschenbuch Verlag, 1964.

²³ E. T. Williams, Tibet and her Neighbors, Berkely, University of California Press, 1937, str. 103—139.

Prilog 1. Nacionalna struktura Kine prema popisu stanovništva 1953. god.²⁴**I. Kinesko-tibetska porodica naroda**

Kineska grupa	
Kinezi	546.283.057.—
Dungani (Hui)	3.559.350.—
Cuantunska grupa	
Čuani (Chuang)	6.611.445.—
Pu I (Puvi)	1.247.883.—
Tun (Tung)	690.000.—
Taj (Thai)	580.000.—
Nun (Nung)	170.000.—
Li (Li)	330.000.—
Suej (Schuichia)	150.000.—

Mjao-Jao grupa

Mjao (Miao)	2.511.339.—
Jao (Yao)	640.000.—

Tibetsko-burmanska grupa

Ji (Yi)	3.254.269.—
Tibetanci	2.775.622.—
Minčia (Minchia)	480.000.—
Han I (Hani)	270.000.—
Li Su (Lisu)	180.000.—
Na Si (Nasi)	170.000.—
La Hu (Lahu)	170.000.—
Čin Po (Chingpo)	110.000.—
Čian (Chiang)	70.000.—

II. Altajska porodica naroda

Turska grupa	1953.—
Ujguri (Ujgur)	3.640.125.—
Kazasi (Kazakh)	470.000.—
Kirgizi (Kirghiz)	80.000.—
Salari (Salar)	30.000.—
Uzbeki	13.000.—
Ju-Gu (Yüku)	3.000.—

Tungunsko-mandžurska grupa

Mandžuri (Manchu)	2.418.931.—
Sibo (Sibo)	20.000.—
Olunčun (Orochon)	2.000.—
Nanajči (Hoche)	1.000.—

Mongolska grupa

Mongoli	1.462.956.—
Tun-Sjan (Tunghsiang)	140.000.—
Tu (Mongori)	60.000.—
Dahuri (Dahur)	50.000.—
Paoan (Paoan)	4.000.—

III. Korejci 1.120.405.—**IV. Mon-khumerska porodica**

Kava (Kawa)	280.000.—
-------------	-----------

V. Indoevropska porodica

Tadžici (Tadzhik)	15.000.—
itd.	

²⁴ Theodore Skabad, Ghina's rhanging map, London, Methuen Co, 1956., str. 33—48.

Prostorna distribucija nacionalnih manjina Kine

Nacionalnost	Provincije i autonomne oblasti			
	Sinkjang	Kwangsi	Kwantung	Kweichow
Kazasi	475.000	—	—	—
Kirgizi	70.000	—	—	—
Dungani	200.000	8.000	—	—
Mongoli	120.000	—	—	—
Mandžurci	20.000	—	—	—
Tadžici	15.000	—	—	—
Čuani	—	5.400.000	—	—
Jao	—	440.000	245.000	—
Mjao	—	180.000	30.000	oko 1.600.000
Tun	—	140.000	—	—
Li	—	—	300.000	—
Hani	—	—	—	—
Thai	—	—	—	—
Lisu	—	—	—	—
Lahu	—	—	—	—
Orochon	—	—	—	—
Ji	—	—	—	+
Tibetanci	—	—	—	—
Shuichia	—	—	—	150.000
Čian	—	—	—	—
Ujguri	3.640.125	—	—	—
Mandžurci	—	—	—	—
Korejci	—	—	—	—
Ukupno nac. manj.	4.573.000	6.300.000	1.700.000	4.000.000
Ukupno stan.	4.873.608	19.000.000	33.500.000	4.000.000

NASTAVAK 1.

Yünnan	Szechwan	Hunan	Un. Mongolija
—	—	—	—
—	—	—	—
—	+	—	+
—	—	—	1.200.000
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	39.000	—
—	+	300.000	—
—	—	50.000	—
—	—	—	—
270.000	—	—	—
580.000	—	—	—
180.000	—	—	—
170.000	—	—	—
—	—	—	1.500
+	600.000	—	—
+	800.000	—	—
—	+	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
6.000.000	2.000.000	389.000	1.400.000
17.000.000	64.000.000	32.837.000	7.000.000

²⁵ Ibidem, str. 33—48 i 95—270. Nacionalna struktura data je na temelju administrativno-teritorijalne podjele iz 1951. Oznaka + ukazuje da pojedina narodnost živi u određenoj provinciji, ali ne postoje potrebni numerički podaci.

NASTAVAK 2.

prema popisu stanovništva 153. godine²⁵

Tibet	Kansu	Tsinghai	Mandžurija
—	3.000	+	—
—	—	—	—
—	700.000	+	—
—	40.000	+	200.000
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
1.250.000	200.000	450.000	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	2.400.000
—	—	—	1.100.000
1.250.000	1.648.000	7.000.000	oko 3.800.000
1.273.000	12.928.000	1.676.000	43.000.000